

Plan wykładu nr 6

- Standard IEEE 754
 - liczby 32-bitowe, liczby 64-bitowe
 - zakres i precyzja liczb
 - wartości specjalne, operacje z wartościami specjalnymi
- Klasyfikacja systemów komputerowych (Flynna)
- Architektura von Neumanna i architektura harwardzka
- Budowa komputera
 - jednostka centralna, płyta główna
 - procesory, moduły pamięci

Informatyka 1 (ES1E2009)

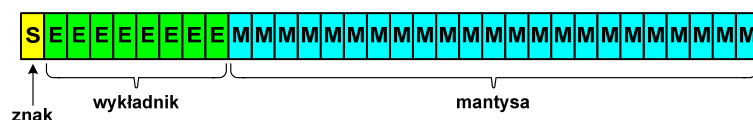
Politechnika Białostocka - Wydział Elektryczny
Elektrotechnika, semestr II, studia stacjonarne I stopnia
Rok akademicki 2021/2022

Wykład nr 6 (31.05.2022)

dr inż. Jarosław Forenc

Liczby zmiennoprzecinkowe w systemie binarnym

- Sposób przechowywania liczb zmiennoprzecinkowych

- Wartość liczby L:

$$L = (-1)^S \cdot M \cdot 2^{E-\text{BIAS}}$$

gdzie:

- S** - znak liczby (ang. sign), przyjmuje wartość 0 lub 1
- M** - znormalizowana mantysa (ang. mantissa), liczba ułamkowa
- E** - wykładnik (ang. exponent), cecha, liczba całkowita
- BIAS** - przesunięcie wykładnika: $127_{(10)}$ (32-bity), $1023_{(10)}$ (64-bity)

Standard IEEE 754

- IEEE Std. 754-2008 - IEEE Standard for Floating-Point Arithmetic
- Standard definiuje następujące klasy liczb zmiennoprzecinkowych:

Precyzja	Długość słowa [bity]	Znak [bity]	Wykładnik		Mantysa	
			Długość [bity]	Zakres	Długość [bity]	Cyfry znaczące
Pojedyncza (Single Precision, binary32)	32	1	8	$2^{\pm 127} \approx 10^{\pm 38}$	23	7
Pojedyncza rozszerzona (Single Extended)	≥ 43	1	≥ 11	$\geq 2^{\pm 1023} \approx 10^{\pm 308}$	≥ 31	≥ 10
Podwójna (Double Precision, binary64)	64	1	11	$2^{\pm 1023} \approx 10^{\pm 308}$	52	16
Podwójna rozszerzona (Double Extended)	≥ 79	1	≥ 15	$\geq 2^{\pm 16383} \approx 10^{\pm 4932}$	≥ 63	≥ 19

Standard IEEE 754

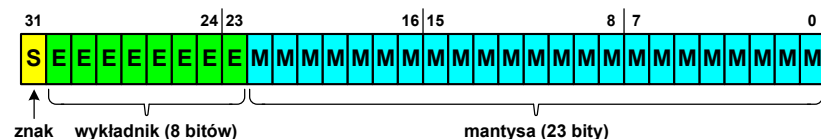
- W przypadku liczb:
 - pojedynczej rozszerzonej precyzji (ang. Single Precision)
 - podwójnej rozszerzonej precyzji (ang. Double Precision)standard podaje jedynie minimalną liczbę bitów pozostawiając szczegóły implementacji producentom procesorów i kompilatorów
- Bardzo popularny był 80-bitowy format podwójnej rozszerzonej precyzji (Extended Precision) wprowadzony przez firmę Intel
- W 80-bitowym formacie Intela:
 - długość słowa: 80 bitów
 - znak: 1 bit
 - wykładnik: 15 bitów (zakres: $2^{\pm 16383} \approx 10^{\pm 4932}$)
 - mantysa: 63 bity (cyfry znaczące: 19)

Standard IEEE 754

- Standard IEEE 754 definiuje dziesiętne typy zmiennoprzecinkowe (operujące na cyfrach dziesiętnych):
 - decimal32 (32 bity, 7 cyfr dziesiętnych)
 - decimal64 (64 bity, 16 cyfr dziesiętnych)
 - decimal128 (128 bitów, 34 cyfry dziesiętnych)
- Standard IEEE 754 definiuje:
 - sposób reprezentacji specjalnych wartości, np. nieskończoności, zera
 - sposób wykonywania działań na liczbach zmiennoprzecinkowych
 - sposób zaokrąglania liczb

Standard IEEE 754 - liczby 32-bitowe

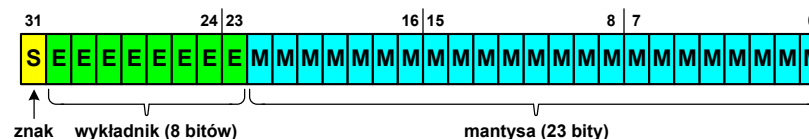
- Liczba pojedynczej precyzji przechowywana jest na 32 bitach:

- Pierwszy bit w zapisie (bit nr 31) jest **bitem znaku** (0 - liczba dodatnia, 1 - liczba ujemna)
- **Wykładnik** zapisywany jest na **8 bitach** (bity nr 30-23) z nadmiarem o wartości 127
- **Wykładnik** może przyjmować wartości od -127 (wszystkie bity wyzerowane) do 128 (wszystkie bity ustawione na 1)

Standard IEEE 754 - liczby 32-bitowe

- Liczba pojedynczej precyzji przechowywana jest na 32 bitach:

- **Mantysa** w większości przypadków jest znormalizowana
- Wartość mantysy zawiera się pomiędzy **1** a **2**, a zatem w zapisie liczby pierwszy bit jest zawsze równy 1
- Powyższy bit nie jest zapamiętywany, natomiast jest automatycznie uwzględniany podczas wykonywania obliczeń
- Dzięki pominięciu tego bitu zyskujemy dodatkowy bit mantysy (zamiast 23 bitów mamy 24 bity)

Standard IEEE 754 - liczby 32-bitowe

■ Przykład:

- obliczmy wartość dziesiętną liczby zmiennoprzecinkowej

$$01000010110010000000000000000000_{(IEEE754)} = ?_{(10)}$$

- dzielimy liczbę na części

$$\underbrace{0}_{S\text{-bit znaku}} \underbrace{10000101}_{E\text{-wykładnik}} \underbrace{100100000000000000000000}_{M\text{-mantysa (tylko część ułamkowa)}}$$

- określamy **znak liczby**

$$S = 0 \quad \text{– liczba dodatnia}$$

- obliczamy **wykładnik** (nadmiar: 127)

$$10000101_{(2)} = 128 + 4 + 1 = 133 \Rightarrow E = 133 - \underbrace{127}_{\text{nadmiar}} = 6_{(10)}$$

Standard IEEE 754 - liczby 32-bitowe

■ Przykład (cd.):

- wyznaczamy **mantysę** dopisując na początku **1**, (całość całkowita)

$$M = 1,100100000000000000000000 = \\ = 1 \cdot 2^0 + 1 \cdot 2^{-1} + 1 \cdot 2^{-4} = 1 + 0,5 + 0,0625 = 1,5625_{(10)}$$

- wzór na wartość dziesiętną liczby zmiennoprzecinkowej:

$$L = (-1)^S \cdot M \cdot 2^E$$

- podstawiając otrzymujemy:

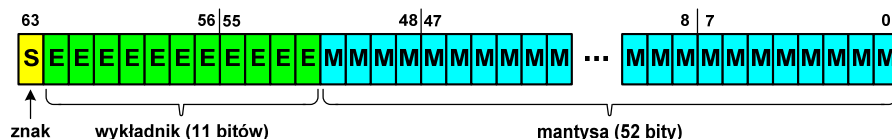
$$S = 0, \quad E = 6_{(10)}, \quad M = 1,5625_{(10)}$$

$$L = (-1)^0 \cdot 1,5625 \cdot 2^6 = 100_{(10)}$$

$$01000010110010000000000000000000_{(IEEE754)} = 100_{(10)}$$

Standard IEEE 754 - liczby 64-bitowe

- Liczba podwójnej precyzji przechowywana jest na 64 bitach:

- Pierwszy bit w zapisie (bit nr 63) jest **bitem znaku** (0 - liczba dodatnia, 1 - liczba ujemna)

- **Wykładnik** zapisywany jest na **11 bitach** (bity nr 62-52) z nadmiarem o wartości 1023

- **Wykładnik** może przyjmować wartości od -1023 (wszystkie bity wyzerowane) do 1024 (wszystkie bity ustawione na 1)

- **Mantysa** zapisywana jest na 52 bitach (pierwszy bit mantysy, zawsze równy 1, nie jest zapamiętywany)

Standard IEEE 754 - zakres liczb

- Pojedyncza precyzja:

- największa wartość: $\approx 3,4 \cdot 10^{38}$
- najmniejsza wartość: $\approx 1,4 \cdot 10^{-45}$
- zakres liczb: $<-3,4 \cdot 10^{38} \dots -1,4 \cdot 10^{-45}> \cup \{0\} \cup <1,4 \cdot 10^{-45} \dots 3,4 \cdot 10^{38}>$

- Podwójna precyzja:

- największa wartość: $\approx 1,8 \cdot 10^{308}$
- najmniejsza wartość: $\approx 4,9 \cdot 10^{-324}$
- zakres liczb: $<-1,8 \cdot 10^{308} \dots -4,9 \cdot 10^{-324}> \cup \{0\} \cup <4,9 \cdot 10^{-324} \dots 1,8 \cdot 10^{308}>$

- Podwójna rozszerzona precyzja:

- największa wartość: $\approx 1,2 \cdot 10^{4932}$
- najmniejsza wartość: $\approx 3,6 \cdot 10^{-4951}$
- zakres liczb: $<-1,2 \cdot 10^{4932} \dots -3,6 \cdot 10^{-4951}> \cup \{0\} \cup <3,6 \cdot 10^{-4951} \dots 1,2 \cdot 10^{4932}>$

Standard IEEE 754 - precyzja liczb

- **Precyzja** - liczba zapamiętywanych cyfr znaczących w systemie (10)

4,86452137846 → **4,864521** - 7 cyfr znaczących

- Precyzja liczby zależy od **liczby bitów mantysy**
- Liczba bitów potrzebnych do zakodowania **1** cyfry dziesiętnej:

$$10^1 = 2^n \rightarrow n = \log_2(10) \approx 3,321928$$

- Liczba cyfr dziesiętnych (**d**) możliwa do zakodowania na **m** bitach:

$\log_2(10)$ bitów - 1 cyfra dziesiętna
m bitów - d cyfr dziesiętnych

$$d = \frac{m}{\log_2(10)}$$

Standard IEEE 754 - precyzja liczb

```
#include <stdio.h>
```

```
int main()
```

```
{
    float x;
    double y;
```

```
    x = 1234567890.0; /* 1.234.567.890 */
    y = 1234567890.0; /* 1.234.567.890 */
```

```
    printf("float -> %f\n", x);
    printf("double -> %f\n\n", y);
```

```
    y = 12345678901234567890.0;
    printf("double -> %f\n", y);
```

```
    return 0;
```

```
}
```

```
float -> 1234567936.000000
```

```
double -> 1234567890.000000
```

```
double -> 12345678901234567000.000000
```

Standard IEEE 754 - precyzja liczb

- Dla formatu pojedynczej precyzji:

□ mantysa: 23 + 1 = **24 bity** $d = \frac{24}{\log_2(10)} = \frac{24}{3,321928} = 7,2247 \approx 7$
□ cyfry znaczące: **7**

- Dla formatu podwójnej precyzji:

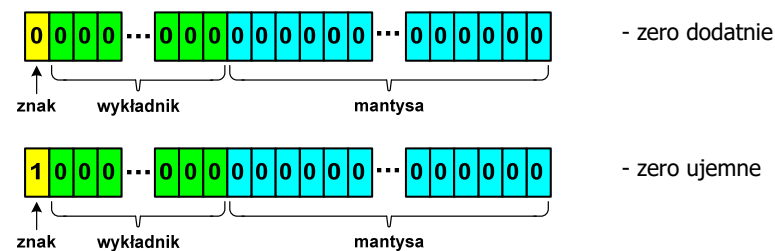
□ mantysa: 52 + 1 = **53 bity** $d = \frac{53}{\log_2(10)} = \frac{53}{3,321928} = 15,9546 \approx 16$
□ cyfry znaczące: **16**

- Dla formatu podwójnej rozszerzonej precyzji:

□ mantysa: 63 + 1 = **64 bity** $d = \frac{64}{\log_2(10)} = \frac{64}{3,321928} = 19,2659 \approx 19$
□ cyfry znaczące: **19**

Standard IEEE 754 - wartości specjalne

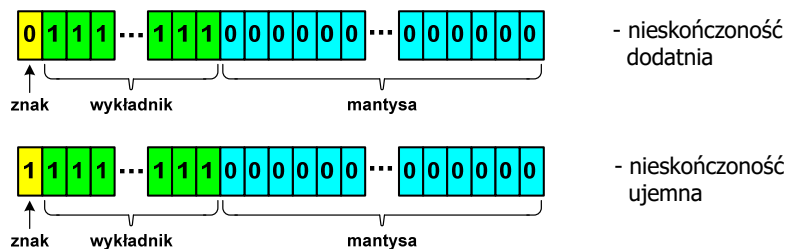
- **Zero:**

- Podczas porównań zero dodatnie i ujemne są traktowane jako równe sobie

Standard IEEE 754 - wartości specjalne

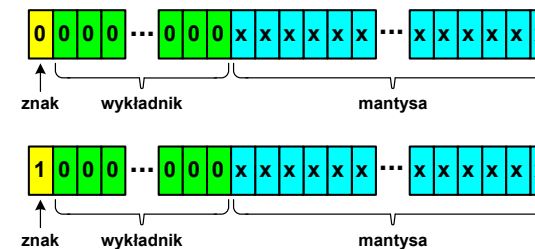
Nieskończoność:

- Nieskończoność występuje w przypadku wystąpienia **nadmiaru** (przepełnienia) oraz przy dzieleniu przez zero

Standard IEEE 754 - wartości specjalne

Liczba zdenormalizowana:

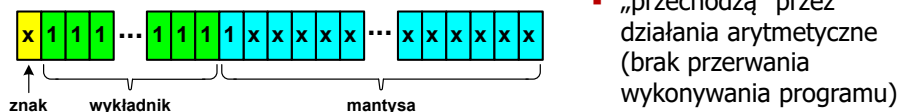

- Pojawia się, gdy występuje **niedomiar** (ang. **underflow**), ale wynik operacji można jeszcze zapisać denormalizując mantysę
- Mantysa nie posiada domyślnej części całkowitej równej **1**, tzn. reprezentuje liczbę o postaci **0,xxx...xxx**, a nie **1,xxx...xxx**

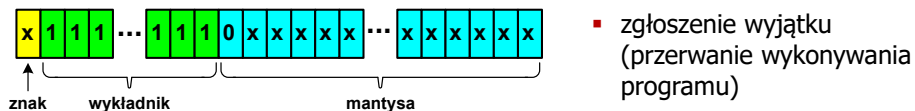
Standard IEEE 754 - wartości specjalne

- Nieliczbę - NaN (Not A Number)** - nie reprezentują wartości liczbowej
- Powstają w wyniku wykonania niedozwolonej operacji

QNaN (ang. Quiet NaN) - ciche nieliczby

SNaN (ang. Signaling NaN) - sygnalizujące, istotne, głośne nieliczby

Standard IEEE 754 - wartości specjalne

- Standard IEEE 754 definiuje dokładnie wyniki operacji, w których występują specjalne argumenty

Operacja	Wynik
$x / \pm\infty$	0
$\pm\infty \cdot \pm\infty$	$\pm\infty$
$\pm \text{wart_niezer} / 0$	$\pm\infty$
$\infty + \infty$	∞
$\pm 0 / \pm 0$	NaN
$\infty - \infty$	NaN
$\pm\infty / \pm\infty$	NaN
$\pm\infty \cdot 0$	NaN

Język C - operacje z wartościami specjalnymi

```
#include <stdio.h>
#include <math.h>

int main(void)
{
    float x = 0.0;
    printf("1.0/0.0 = %f\n", 1.0/x);
    printf("-1.0/0.0 = %f\n", -1.0/x);
    printf("0.0/0.0 = %f\n", 0.0/x);
    printf("sqrt(-1.0) = %f\n", sqrt(-1.0));
    printf("1.0/INF = %f\n", 1.0/(1.0/x));
    printf("0*INF = %f\n", 0.0*(1.0/x));

    return 0;
}
```

```
1.0/0.0 = 1.#INF00
-1.0/0.0 = -1.#INF00
0.0/0.0 = -1.#IND00
sqrt(-1.0) = -1.#IND00
1.0/INF = 0.000000
0*INF = -1.#IND00
```

Operacja	Wynik
$x / \pm\infty$	0
$\pm\infty \cdot \pm\infty$	$\pm\infty$
$\pm\text{wart_niezer} / 0$	$\pm\infty$
$\infty + \infty$	∞
$\pm 0 / \pm 0$	NaN
$\infty - \infty$	NaN
$\pm\infty / \pm\infty$	NaN
$\pm\infty \cdot 0$	NaN

- Środowisko: Microsoft Visual C++ 2008 Express Edition

Język C - operacje z wartościami specjalnymi

```
#include <stdio.h>
#include <math.h>

int main(void)
{
    printf("1.0/0.0 = %f\n", 1.0/0.0);
    printf("-1.0/0.0 = %f\n", -1.0/0.0);
    printf("0.0/0.0 = %f\n", 0.0/0.0);
    printf("sqrt(-1.0) = %f\n", sqrt(-1.0));
    printf("1.0/INF = %f\n", 1.0/(1.0/0.0));
    printf("0*INF = %f\n", 0.0*(1.0/0.0));

    return 0;
}
```

```
1.0/0.0 = 1.#INF00
-1.0/0.0 = -1.#INF00
0.0/0.0 = -1.#IND00
sqrt(-1.0) = -1.#IND00
1.0/INF = 0.000000
0*INF = -1.#IND00
```

Operacja	Wynik
$x / \pm\infty$	0
$\pm\infty \cdot \pm\infty$	$\pm\infty$
$\pm\text{wart_niezer} / 0$	$\pm\infty$
$\infty + \infty$	∞
$\pm 0 / \pm 0$	NaN
$\infty - \infty$	NaN
$\pm\infty / \pm\infty$	NaN
$\pm\infty \cdot 0$	NaN

- Środowisko: Code::Blocks 20.03

Reprezentacja liczb zmiennoprzecinkowych w C

- Typy zmiennoprzecinkowe w języku C:

Nazwa typu	Rozmiar (bajty)	Zakres wartości	Cyfry znaczące
float	4 bajty	$-3,4 \cdot 10^{38} \dots 3,4 \cdot 10^{38}$	7-8
double	8 bajtów	$-1,8 \cdot 10^{308} \dots 1,8 \cdot 10^{308}$	15-16
long double	10 bajtów	$-1,2 \cdot 10^{4932} \dots 1,2 \cdot 10^{4932}$	19-20

- Typ **long double** może mieć także inny rozmiar:

Środowisko	Rozmiar (bajty)
MS Visual C++ 2008 EE	8 bajtów
Borland Turbo C++ Explorer	10 bajtów
Code::Blocks 20.03	16 bajtów (*)
Dev-C++ 5.11	16 bajtów (*)

Reprezentacja liczb zmiennoprzecinkowych w C

```
#include <stdio.h>

int main(void)
{
    float sf = 0.0f;
    double sd = 0.0;
    long double slg = 0.0L;

    for (int i=0; i<10000; i++)
    {
        sf = sf + 0.01f;
        sd = sd + 0.01;
        slg = slg + 0.01L;
    }

    printf("float: %f\n", sf);
    printf("double: %f\n", sd);
    printf("long double: %Lf\n", slg);

    return 0;
}
```

Reprezentacja liczb zmiennoprzecinkowych w C

- Microsoft Visual C++ 2008 Express Edition (long double - 8 bajtów)

```
float:      100.00295257568359000000
double:    100.00000000001425000000
long double: 100.00000000001425000000
```

- Borland Turbo C++ Explorer (long double - 10 bajtów)

```
float:      100.00295257568359375000
double:    100.00000000001425349000
long double: 100.0000000000001388000
```

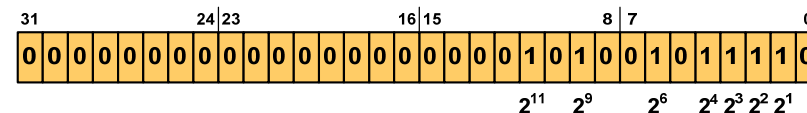
- Code::Blocks 20.03 (long double - 16 bajtów)

```
float:      100.00295257568359000000
double:    100.00000000001425000000
long double: 0.00000000000000000000
```

```
warning: unknown conversion
type character 'L' in format
[-Wformat=]
```

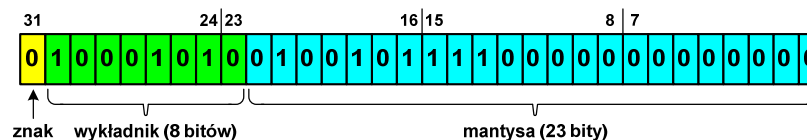
Liczba 2654₍₁₀₎ jako całkowita i rzeczywista w C

- int (4 bajty): 2654₍₁₀₎ = 00 00 0A 5E₍₁₆₎

$$2^{11} + 2^9 + 2^6 + 2^4 + 2^3 + 2^2 + 2^1 = 2048 + 512 + 64 + 16 + 8 + 4 + 2 = 2654_{(10)}$$

- float (4 bajty): 2654₍₁₀₎ = 45 25 E0 00_(IEEE 754)

↑ znak wykładnik (8 bitów)

mantysa (23 bity)

$$+ 138 - 127 = 11_{(10)}$$

$$1.010010111_{(2)} = 1.2958984_{(10)}$$

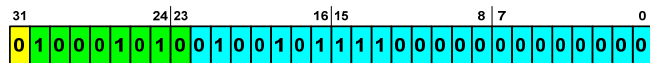
$$1.2958984 \cdot 2^{11} = 2654_{(10)}$$

Język C - nieprawidłowy specyfikator formatu

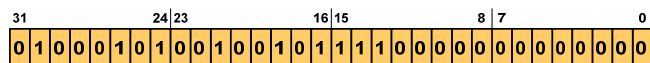
```
int x;
printf("x (%f) = "); scanf("%f", &x);
printf("x (%d) = %d\n", x);
printf("x (%f) = %f\n", x);
printf("x (%e) = %e\n", x);
```

```
x (%f) = 2654
x (%d) = 1160110080
x (%f) = 0.000000
x (%e) = 5.731705e-315
```

- Zgodnie ze standardem języka C wynik jest **niezdefiniowany**
- Zapamiętana wartość:

- Wyświetlona wartość przy wykorzystaniu %d:

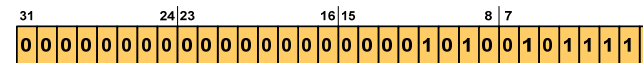
$$2^{30} + 2^{26} + 2^{24} + 2^{21} + 2^{18} + 2^{16} + 2^{15} + 2^{14} + 2^{13} = 1.160.110.080_{(10)}$$

Język C - nieprawidłowy specyfikator formatu

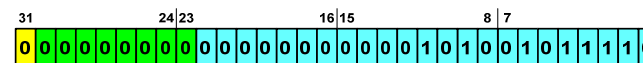
```
float x;
printf("x (%d) = "); scanf("%d", &x);
printf("x (%d) = %d\n", x);
printf("x (%f) = %f\n", x);
printf("x (%e) = %e\n", x);
```

```
x (%d) = 2654
x (%d) = 0
x (%f) = 0.000000
x (%e) = 3.719046e-042
```

- Zgodnie ze standardem języka C wynik jest **niezdefiniowany**
- Zapamiętana wartość:

- Wyświetlona wartość przy wykorzystaniu %e:

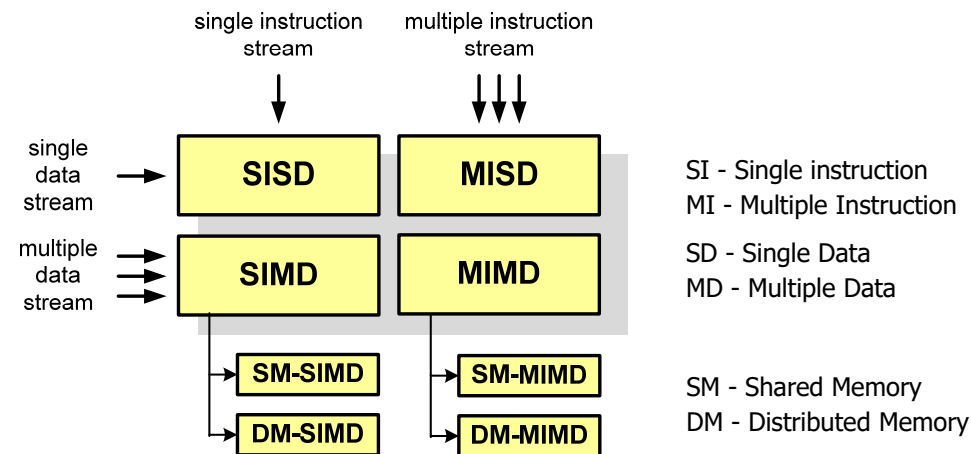

Liczba zdenormalizowana: 3,719046E-42

Klasyfikacja systemów komputerowych

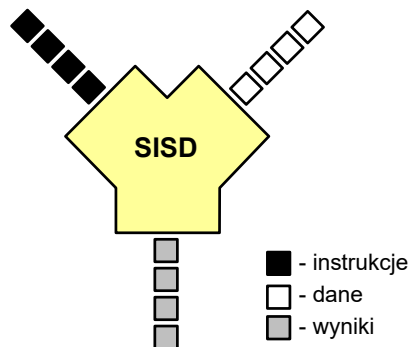
- **Taksonomia Flynna** - pierwsza, najbardziej ogólna klasyfikacja architektur komputerowych (1972):
 - Flynn M.J.: „Some Computer Organizations and Their Effectiveness”, IEEE Transactions on Computers, Vol. C-21, No 9, 1972.
- Opiera się na liczbie przetwarzanych strumieni rozkazów i strumieni danych:
 - **strumień rozkazów** (Instruction Stream) - odpowiednik licznika rozkazów; system złożony z n procesorów posiada n liczników rozkazów, a więc n strumieni rozkazów
 - **strumień danych** (Data Stream) - zbiór operandów, np. system rejestrujący temperaturę mierzoną przez n czujników posiada n strumieni danych

Taksonomia Flynna

SISD (Single Instruction, Single Data)

- Jeden wykonywany program przetwarza jeden strumień danych
- Klasyczne komputery zbudowane według **architektury von Neumanna**
- Zawierają:
 - jeden procesor
 - jeden blok pamięci operacyjnej zawierający wykonywany program.

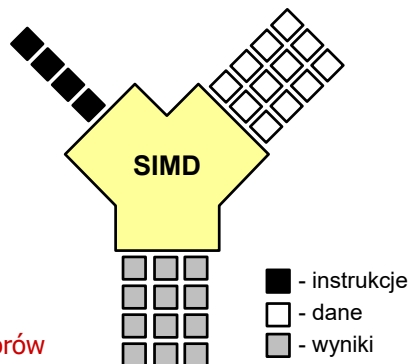

SISD (Single Instruction, Single Data)

SIMD (Single Instruction, Multiple Data)

- Jeden wykonywany program przetwarza wiele strumieni danych
- Te same operacje wykonywane są na różnych danych
- Podział:
 - SM-SIMD (Shared Memory SIMD):
 - komputery wektorowe
 - rozszerzenia strumieniowe procesorów (MMX, 3DNow!, SSE, SSE2, SSE3, AVX, ...)
 - DM-SIMD (Distributed Memory SIMD):
 - tablice procesorów
 - procesory kart graficznych (GPGPU)

SM-SIMD - Komputery wektorowe

CDC
Cyber 205
(1981)

Cray-2
(1985)

Cray-1
(1976)

Hitachi
S3600
(1994)

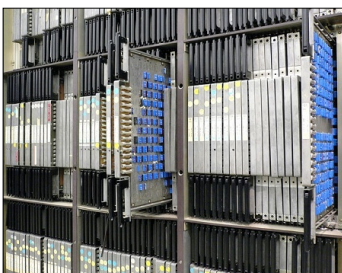

DM-SIMD - Tablice procesorów

Illiack IV
(1976)

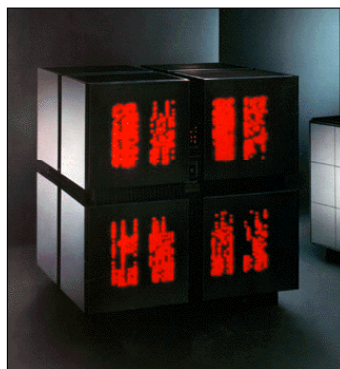
Illiack IV
(1976)

MasPar
MP-1/MP-2
(1990)

Thinking
Machines
CM-2
(1987)

DM-SIMD - Procesory graficzne (GPU)

GeForce
GTX Titan X

DGX-1
Volta

Tesla
V100

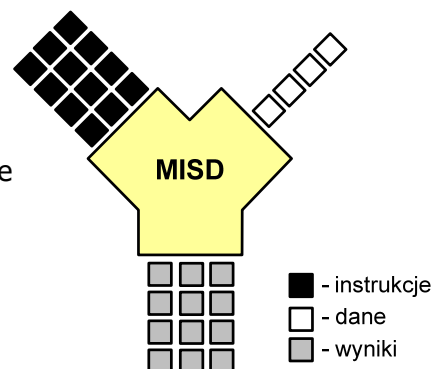

Tesla
D870

MISD (Multiple Instruction, Single Data)

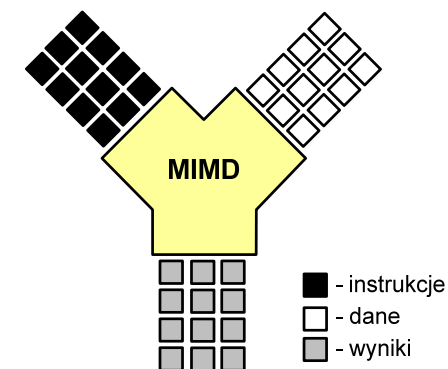
- Wiele równoległe wykonywanych programów przetwarza jednocześnie jeden wspólny strumień danych
- Systemy tego typu nie są spotykane

MIMD (Multiple Instruction, Multiple Data)

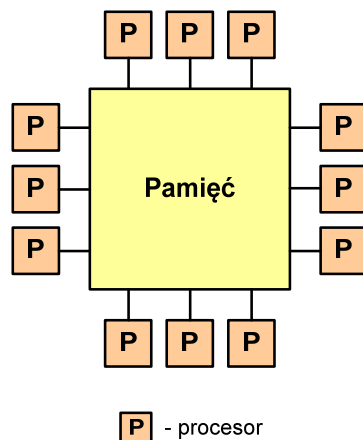
- Równoległe wykonywanych jest wiele programów, z których każdy przetwarza własne strumienie danych

- Podział:
 - SM-MIMD (Shared Memory):
 - wieloprocesory
 - DM-MIMD (Distributed Memory):
 - wielokomputery
 - klastry
 - gridy

SM-MIMD - Wieloprocesory

- Systemy z niezbyt dużą liczbą działających niezależnie procesorów
- Każdy procesor ma dostęp do wspólnej przestrzeni adresowej pamięci
- Komunikacja procesorów poprzez uzgodniony obszar wspólnej pamięci
- Do SM-MIMD należą komputery z **procesorami wielordzeniowymi**
- Podział:
 - UMA (Uniform Memory Access)
 - NUMA (NonUniform Memory Access)
 - COMA (Cache Only Memory Architecture)

SM-MIMD - Wieloprocesory

Cray YM-P
(1988)

Cray CS6400
(1993)

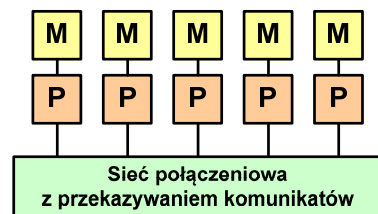
Cray J90
(1994)

DM-MIMD - Wielokomputery

- Każdy procesor wyposażony jest we własną pamięć operacyjną, niedostępną dla innych procesorów
- Komunikacja między procesorami odbywa się za pomocą sieci poprzez przesyłanie komunikatów

- Biblioteki komunikacyjne:
 - MPI (Message Passing Interface)
 - PVM (Parallel Virtual Machine)

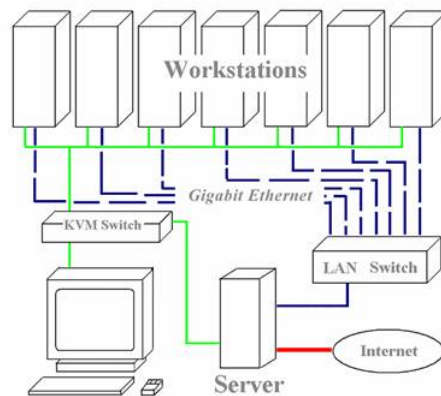
P - procesor

M - prywatna pamięć procesora

DM-MIMD - Klastry

- **Klaster** (cluster):
 - równoległy lub rozproszony system składający się z komputerów
 - komputery połączone są siecią
 - używany jest jako pojedynczy, zintegrowany zespół obliczeniowy

- **Węzeł** (node) - pojedynczy komputer przyłączony do klastra i wykonujący zadania obliczeniowe

KVM - Keyboard, Video, Mouse

DM-MIMD - Wielokomputery

Cray T3E
(1995)

Thinking
Machines
CM-5
(1991)

nCube 2s
(1993)

Meiko
CS-2
(1993)

DM-MIMD - Klastry

- Klastry Beowulf budowane były ze zwykłych komputerów PC

Odin II Beowulf Cluster Layout, University of Chicago, USA

DM-MIMD - Klastry

- Klastry Beowulf budowane były ze zwykłych komputerów PC

NASA 128-processor Beowulf cluster: A cluster built from 64 ordinary PC's

DM-MIMD - Klastry

Early Aspen Systems Beowulf Cluster With RAID

DM-MIMD - Klastry

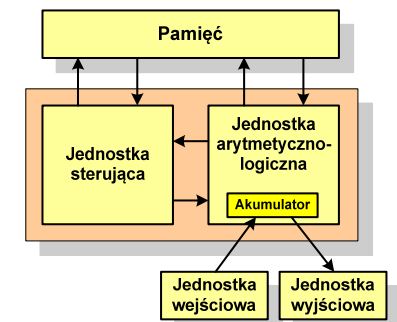
- Obecnie klastry też są bardzo popularnym typem systemów

SuperMUC-NG, Leibniz Rechenzentrum, Germany

Architektura von Neumanna

- Rodzaj architektury komputera, opisanej w 1945 roku przez matematyka Johna von Neumanna
- Inne spotykane nazwy: **architektura z Princeton**, **store-program computer** (koncepcja przechowywanego programu)
- Zakłada podział komputera na kilka części:
 - **jednostka sterująca** (CU - Control Unit)
 - **jednostka arytmetyczno-logiczna** (ALU - Arithmetic Logic Unit)
 - **pamięć główna** (memory)
 - **urządzenia wejścia-wyjścia** (input/output)

Architektura von Neumanna - podstawowe cechy

- Informacje przechowywane są w komórkach pamięci (cell) o jednakowym rozmiarze, każda komórka ma numer - adres
- Dane oraz instrukcje programu (rozказы) zakodowane są za pomocą liczb i przechowywane w tej samej pamięci
- Praca komputera to sekwencyjne odczytywanie instrukcji z pamięci komputera i ich wykonywanie w procesorze
- Wykonanie rozkazu:
 - pobranie z pamięci słowa będącego kodem instrukcji
 - pobranie z pamięci danych
 - wykonanie instrukcji
 - zapisanie wyników do pamięci
- Dane i instrukcje czytane są przy wykorzystaniu tej samej magistrali

Architektura harwardzka

- Architektura komputera, w której pamięć danych jest oddzielona od pamięci instrukcji
- Nazwa architektury pochodzi komputera Harvard Mark I:
 - zaprojektowany przez Howarda Aikena
 - pamięć instrukcji - taśma dziurkowana, pamięć danych - elektromechaniczne liczniki

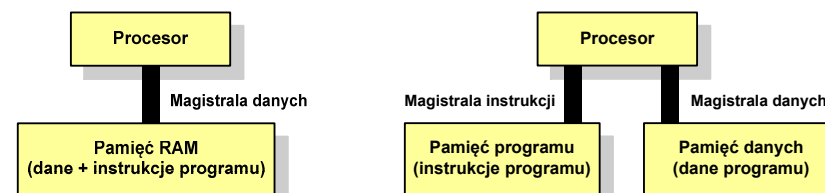

Architektura harwardzka

- Pamięci danych i instrukcji mogą różnić się:
 - technologią wykonania
 - strukturą adresowania
 - długością słowa
- Przykład:
 - ATmega16 - 16 kB Flash, 1 kB SRAM, 512 B EEPROM
- Procesor może w tym samym czasie czytać instrukcje oraz uzyskiwać dostęp do danych

Architektura harwardzka i von Neumanna

- W architekturze harwardzkiej pamięć instrukcji i pamięć danych:
 - zajmują różne przestrzenie adresowe
 - mają oddzielne szyny (magistrale) do procesora
 - zaimplementowane są w inny sposób

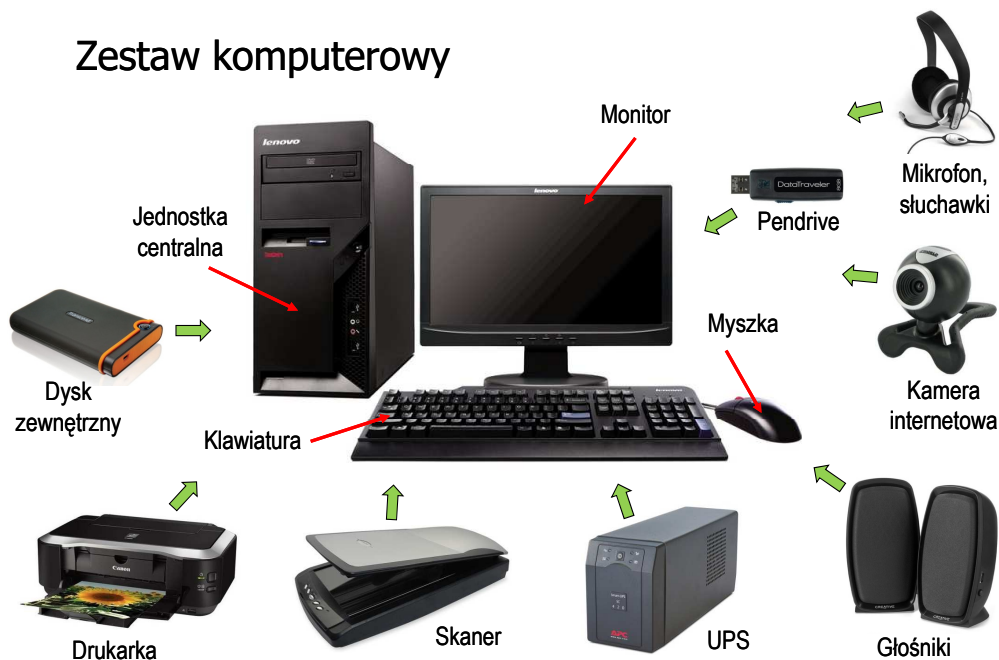

Architektura von Neumanna

Architektura harwardzka

- Zmodyfikowana architektura harwardzka:
 - oddzielone pamięci danych i rozkazów, lecz wykorzystujące wspólną magistralę

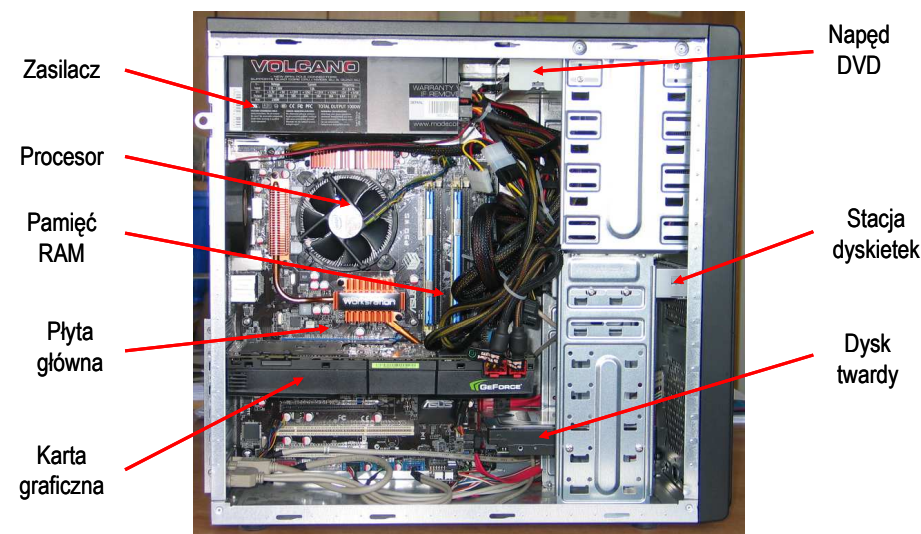
Zestaw komputerowy

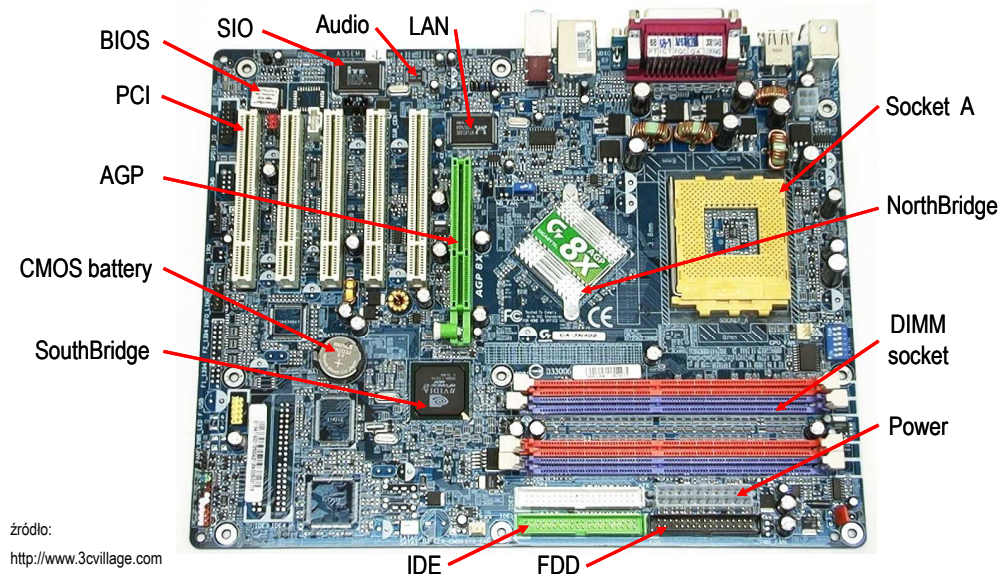
Płyta główna (motherboard) - przykłady

Model	Gigabyte GA-7N400-L	Gigabyte GA-X58A-UD5	Gigabyte G1-Assassin 2
Rok	2003	2009	2011
Gniazdo	Socket A	Socket 1366	Socket 2011
Procesor	AMD Athlon, Athlon XP	Intel Core i7	Intel Core i7
Northbridge	nVIDIA nForce 2 Ultra 400	Intel X58 Express Chipset	Intel X79
Southbridge	nVIDIA nForce 2 MCP	Intel ICH10R	
Pamięć	4 x 184-pin DDR DIMM sockets, max. 3 GB	6 x 1.5V DDR3 DIMM sockets, max. 24 GB	4 x 1.5V DDR3 DIMM sockets, max. 32 GB
Format	ATX	ATX	ATX
Inne	AGP, 5 x PCI, 2 x IDE, FDD, LPT, 2 x COM, 6 x USB, IrDA, RJ45, 2 x PS/2	4 x PCIe x16, 2 x PCIe x1, PCI, 8 x SATA II 3 Gb/s, 2 x SATA II 6 Gb/s, 2 x eSATA, IDE, FDD, 2 x RJ45, 10 x USB 2.0, 2 x USB 3.0, 2 x PS/2	3 x PCIe x16, 2 x PCIe x1, PCI, 4 x SATA II 3 Gb/s, 4 x SATA III 6 Gb/s, 2 x eSATA, RJ45, 9 x USB 2.0, 3 x USB 3.0, PS/2

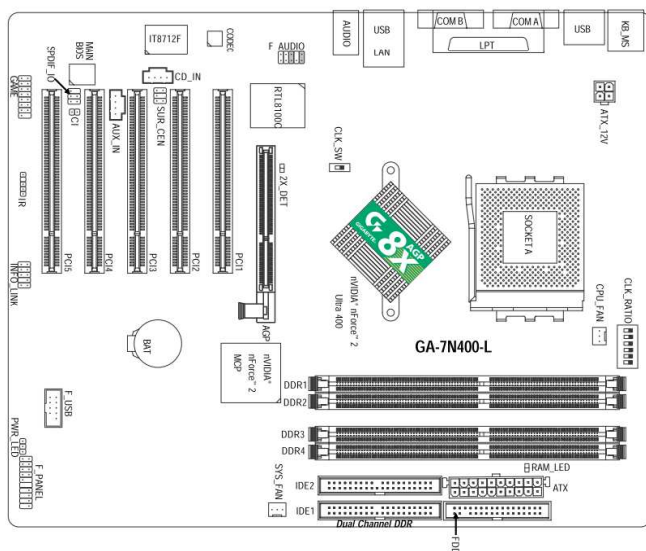
Jednostka centralna

Gigabyte GA-7N400-L

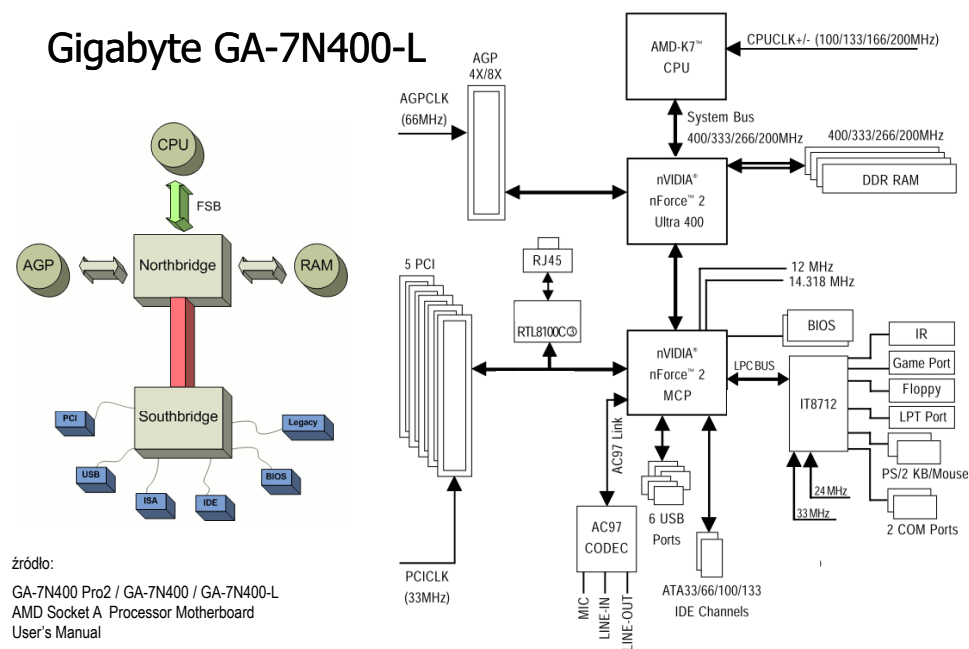

Gigabyte GA-7N400-L

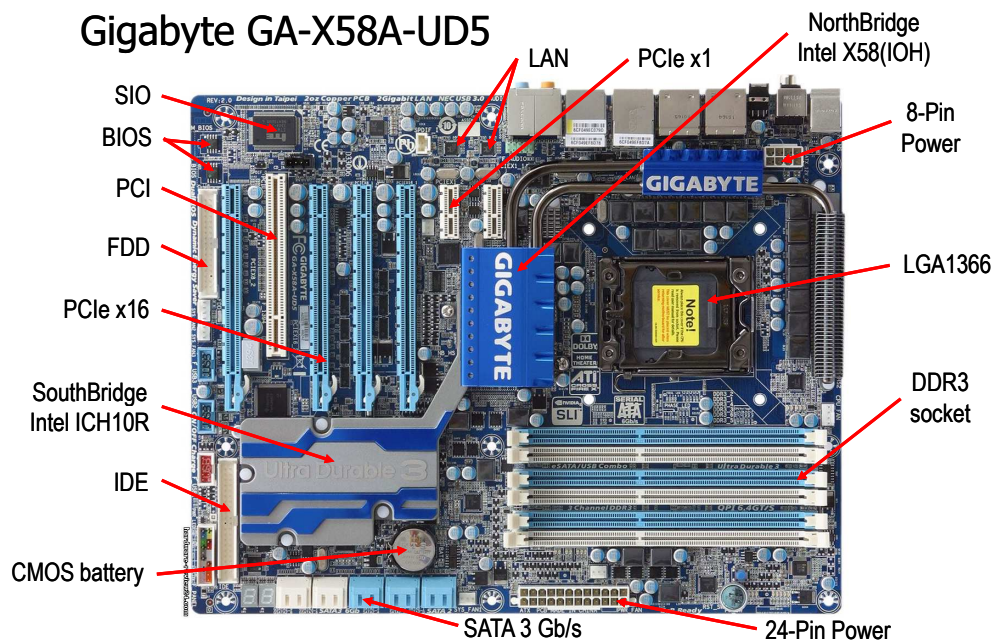
źródło:
GA-7N400 Pro2 / GA-7N400 /
GA-7N400-L
AMD Socket A
Processor Motherboard
User's Manual

Gigabyte GA-7N400-L

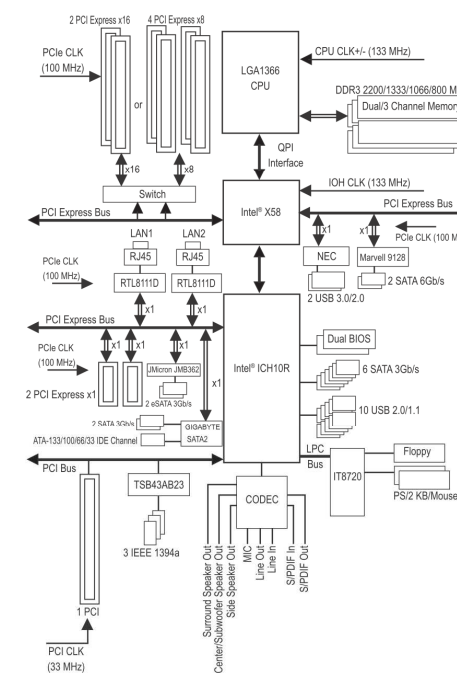

źródło:
GA-7N400 Pro2 / GA-7N400 / GA-7N400-L
AMD Socket A Processor Motherboard
User's Manual

Gigabyte GA-X58A-UD5

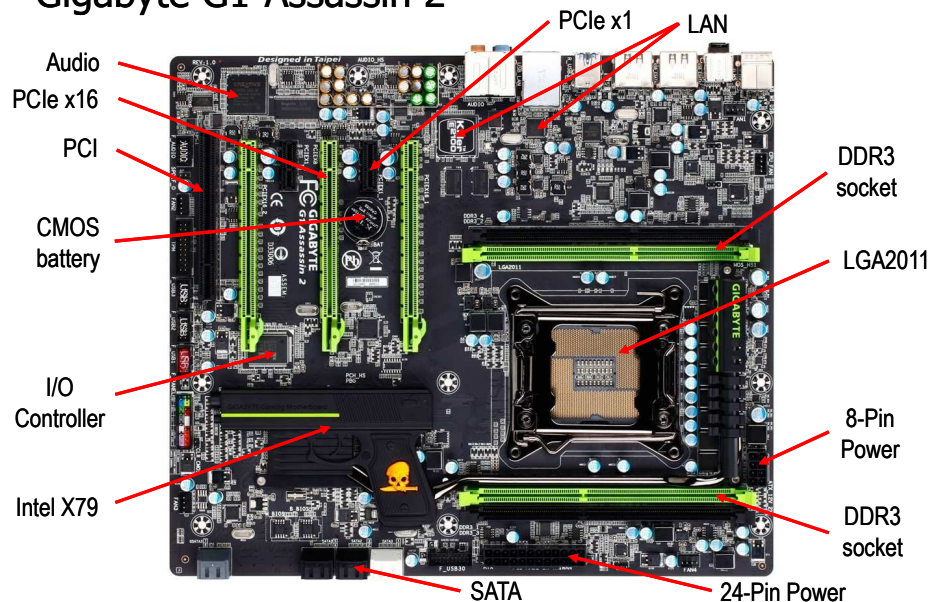

Gigabyte GA-X58A-UD5

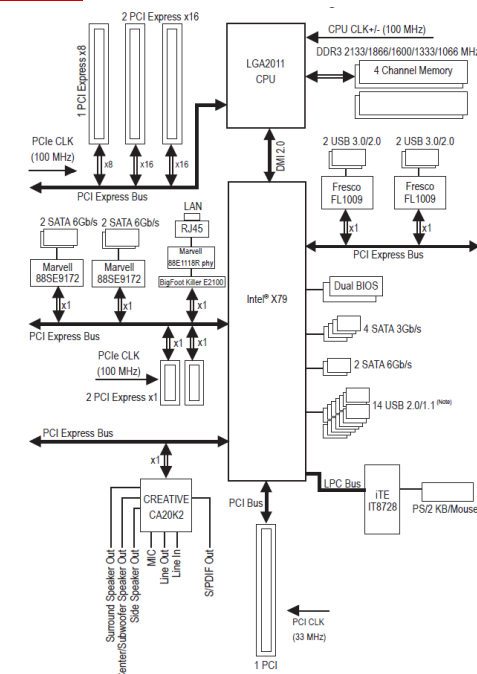

źródło:
GA-X58A-UD5
LGA1366 socket motherboard for Intel® Core™ i7 processor family
User's Manual

Gigabyte G1-Assassin 2

Gigabyte G1-Assassin 2

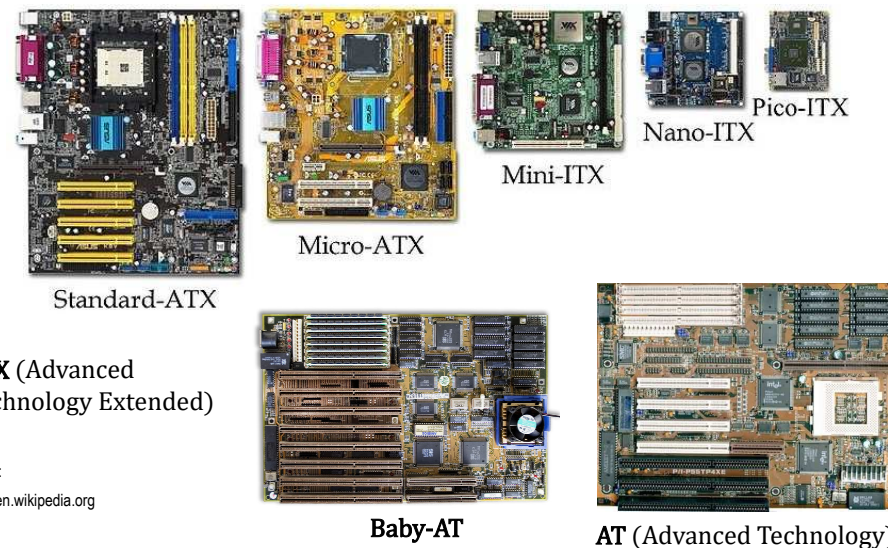
źródło:
Gigabyte G1.Assassin 2, User's Manual, Rev. 1001

Płyty główne - standardy

Standard	Rok	Wymiary
AT	1984 (IBM)	12 × 11–13 in 305 × 279–330 mm
Baby-AT	1985 (IBM)	8.5 × 10–13 in 216 × 254–330 mm
ATX	1996 (Intel)	12 × 9.6 in 305 × 244 mm
Micro-ATX	1996	9.6 × 9.6 in 244 × 244 mm
Mini-ITX	2001 (VIA)	6.7 × 6.7 in 170 × 170 mm max.
Nano-ITX	2003 (VIA)	4.7 × 4.7 in 120 × 120 mm
Pico-ITX	2007 (VIA)	100 × 72 mm max.

źródło: <http://en.wikipedia.org>

Płyty główne - standardy

ATX (Advanced Technology Extended)

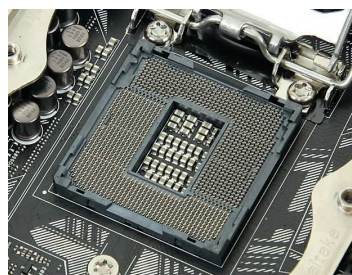
źródło:
<http://en.wikipedia.org>

Procesory Intel - LGA 1151 (Socket H4)

- LGA (Land Grid Array) - na procesorze złożone, miedziane, płaskie styki, dociskane do pinów w gnieździe na płycie głównej
- liczba pinów: 1151
- procesory: Skylake (2015), Kaby Lake (2016), Coffee Lake (2018)
- w kwietniu 2020 roku zastąpiony przez LGA 1200

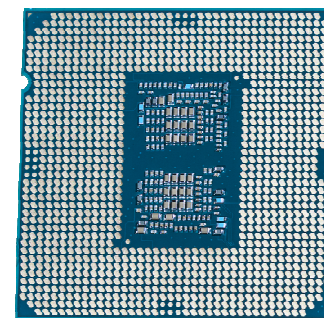
Core i7-6700K

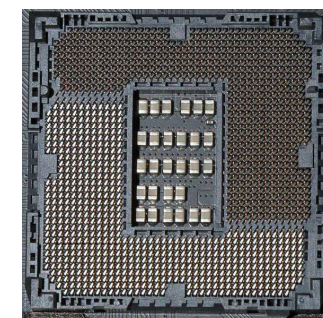
LGA 1151

Procesory Intel - LGA 1200 (Socket H5)

- kwiecień 2020 roku, liczba pinów: 1200
- procesory:
 - Comet Lake
 - Rocket Lake

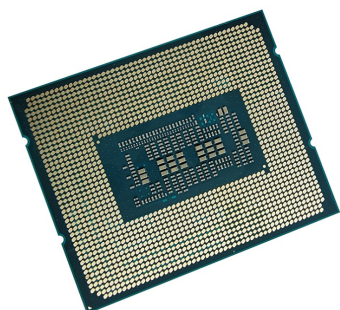
Core i9 10900K

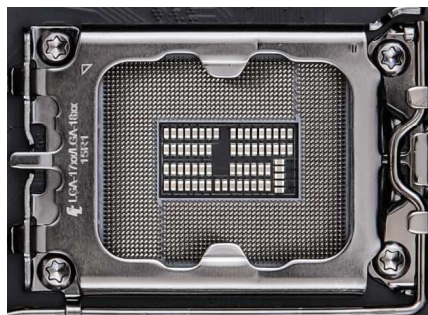
LGA 1200

Procesory Intel - LGA 1700 (Socket V)

- Q4 2021 rok, liczba pinów: 1700
- procesory:
 - Alder Lake
 - Raptor Lake

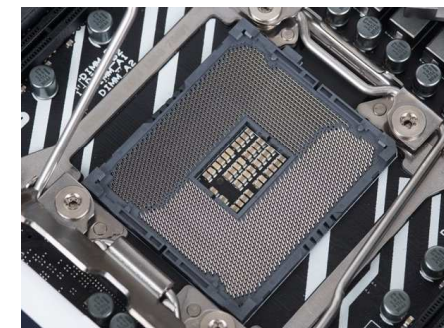
Alder Lake-S Desktop

LGA 1700

Procesory Intel - LGA 2066 (Socket R4)

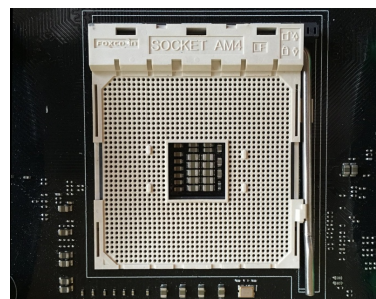
- czerwiec 2017, liczba pinów: 2066
- następca LGA 2011-3 (sierpień 2014)
- procesory:
 - Skylake-X
 - Kaby Lake-X
 - Skylake-SP
 - Cascade Lake-X
- chipsety: Intel X299

LGA 2066

Procesory AMD - Socket AM4

- PGA-ZIF - nóżki znajdują się na procesorze
- 2017 rok, liczba kontaktów: 1331
- mikroarchitektura: Zen, Excavator
- obsługa: DDR4 Memory, PCIe Gen 3, USB 3.1 Gen2 10Gbps, NVMe
- procesory: Bristol Ridge, Summit Ridge, Raven Ridge

Socket AM4

Moduły pamięci

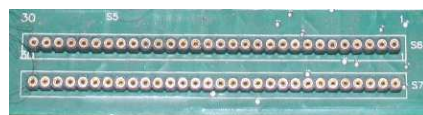
DIP

- Dual In-line Package
- zastosowanie: XT, AT
- rok: 1981

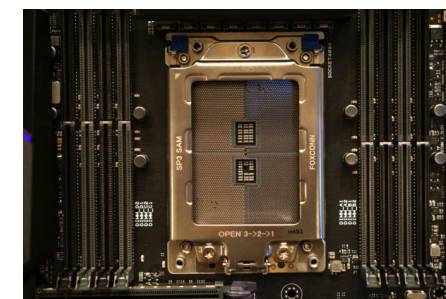
SIPP

- Single In-line Pin Package
- liczba pinów: 30
- zastosowanie: AT, 286, 386
- rok: 1983

Procesory AMD - Socket TR4

- 10 sierpnia 2017 r., liczba pinów: 4094
- inne nazwy: Socket Threadripper 4, Socket SP3r2
- procesory: Zen, Ryzen Threadripper
- pierwsza podstawka LGA przeznaczona na rynek konsumencki
- następca:
 - Socket sTRX4
 - listopad 2019 r.
 - liczba pinów: 4094
 - brak kompatybilności z Socket TR4
- następca:
 - Socket sWRX8

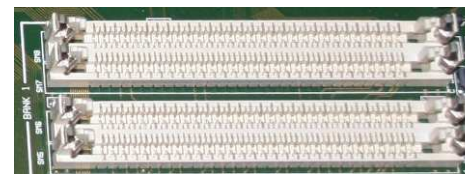

Socket TR4

Moduły pamięci

SIMM (30-pins)

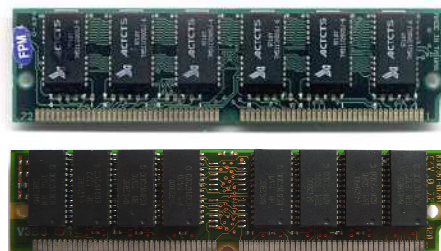
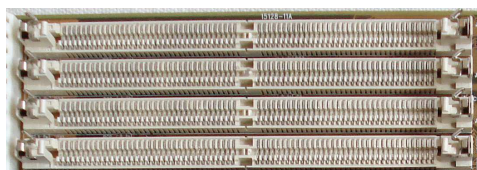
- Single Inline Memory Module
- liczba styków: 30 (te same styki po obu stronach modułu)
- pojemność: 256 KB, 1 MB, 4 MB, 16 MB
- zastosowanie: 286, 386, 486
- rok: 1994

Moduły pamięci

SIMM (72-pins)

- Single Inline Memory Module
- liczba styków: 72 (te same styki po obu stronach modułu)
- pojemność [MB]: 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128
- zastosowanie: 486, Pentium, AMD K5, AMD K6
- rok: 1996

Moduły pamięci

SDR SDRAM

- Single Data Rate Synchronous Dynamic Random Access Memory
- liczba styków: 168
- pojemność [MB]: 16, 32, 64, 128, 256, 512
- zasilanie: 3,3 V
- zastosowanie: Pentium, Pentium II, Pentium III, Pentium IV Celeron, AMD K6

Oznaczenie	Częstotliwość	Przepustowość	Czas dostępu	Rok
PC66	66 MHz	533 MB/s	12-15 ns	1997
PC100	100 MHz	800 MB/s	8-10 ns	1998
PC133	133 MHz	1067 MB/s	7,5 ns	1999

Moduły pamięci

DIMM

- Dual In-Line Memory Module
- styki po przeciwnych stronach modułu mają inne znaczenie
- najczęściej stosowane moduły DIMM:
 - 72-pinowe, stosowane w SO-DIMM (32-bitowe)
 - 144-pinowe, stosowane w SO-DIMM (64-bitowe)
 - 168-pinowe, stosowane w SDR SDRAM
 - 184-pinowe, stosowane w DDR SDRAM
 - 240-pinowe, stosowane w DDR2 SDRAM
 - 240-pinowe, stosowane w DDR3 SDRAM
 - 288-pinowe, stosowane w DDR4 SDRAM

Moduły pamięci

SDR SDRAM

Moduły pamięci

DDR SDRAM

- Double Data Rate Synchronous Dynamic Random Access Memory

Typ	Piny	Zasilanie	Rok
DDR	184	2,5 V	1999
DDR2	240	1,8 V	2003
DDR3 DDR3L DDR3U	240	1,5 V 1,35 V 1,2 V	2007/2009
DDR4	288	1,2 V	2014
DDR5	288	1,1 V	2020

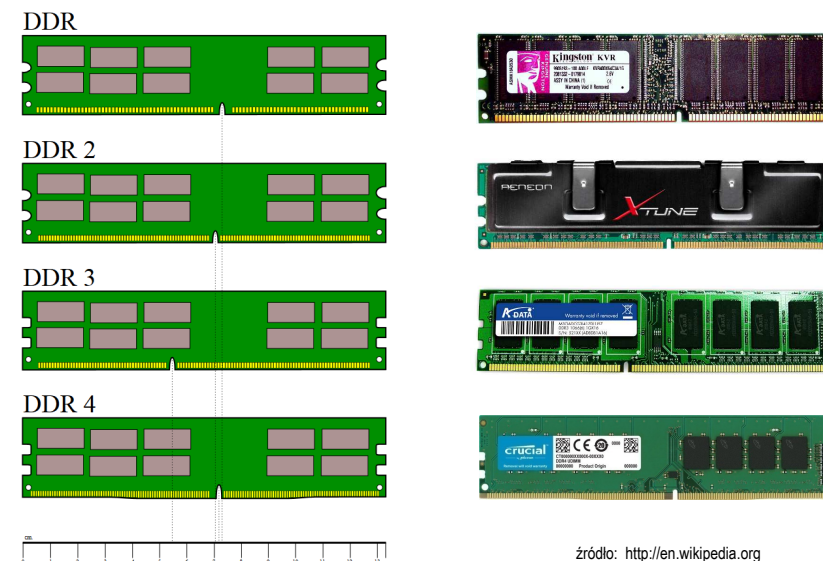
- DDR przesyła 2 bity w ciągu jednego taktu zegara
- DDR2 przesyła 4 bity w ciągu jednego taktu zegara

Moduły pamięci

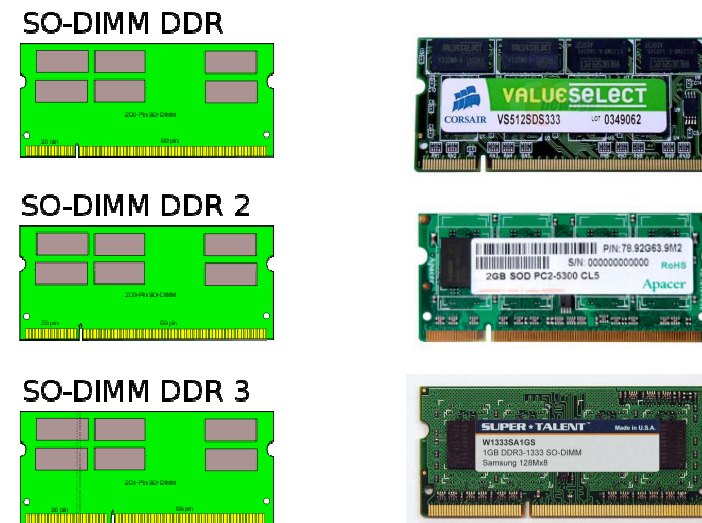
SO-DIMM

- Small Outline Dual In-line Memory Module
- stosowane głównie w laptopach, drukarkach, ruterach
- najczęściej stosowane moduły:
 - 72-pinowe (32-bitowe)
 - 100-pinowe
 - 144-pinowe (64-bitowe)
 - 200-pinowe pamięci DDR SDRAM i DDR-II SDRAM
 - 204-pinowe DDR3
 - 260-pinowe DDR4

Moduły pamięci DDR - porównanie

Moduły pamięci SO-DIMM - porównanie

Koniec wykładu nr 6

Dziękuję za uwagę!